

Bożena Tołwińska

Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii
e-mail: ztt@wp.pl

Karolina Grabowska

studentka Wydziału Pedagogiki i Psychologii UwB

Sylwia Jankowska

studentka Wydziału Pedagogiki i Psychologii UwB

**Refleksje z tutorskiego spotkania –
o książce Eugenii Potulickiej: *Neoliberalne reformy
edukacji w Stanach Zjednoczonych. Od Ronalda Reagana
do Baracka Obamy*,
Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2014, 442 strony**

STRESZCZENIE

„Edukacyjną okazją” do powstania tego tekstu były zajęcia prowadzone metodą tutoring. Celem tekstu jest zainspirowanie do lektury książki szerokiego grona czytelników zainteresowanych stanem edukacji w Polsce. Publikacja ta jest wkładem w dyskusję dotyczącą współczesnej polityki oświatowej, której charakterystycznym rysem jest wprowadzanie neoliberalnych reform w zasięgu globalnym. Zawarte w niej treści pozwolą na poznanie polityki edukacyjnej Stanów Zjednoczonych oraz dokonanie porównania wielu podobieństw, jakie odnajdujemy wśród rozwiązań edukacyjnych wprowadzonych w naszym kraju. Ich krytyczna analiza, dokonana w pracy, pozwoli na zrozumienie przyczyn pogłębiających się w Polsce nierówności w dostępie do pełnowartościowej edukacji.

SŁOWA KLUCZOWE: recenzja, polityka oświatowa, neoliberalne reformy edukacji, nierówności w dostępie do edukacji, tutoring.

Celem tego tekstu jest zainspirowanie do lektury książki szerokiego grona czytelników zainteresowanych stanem edukacji w Polsce. Zawarte w niej treści pozwolą na poznanie polityki edukacyjnej Stanów Zjednoczonych oraz dostrzeżenie wielu podobieństw, jakie odnajdujemy wśród rozwiązań edukacyjnych wprowadzonych w naszym kraju. Ich krytyczna analiza, dokonana

w pracy, pozwoli na zrozumienie przyczyn pogłębiających się w Polsce nierówności w dostępie do pełnowartościowej edukacji.

Tekst ten jest wynikiem naszego doświadczenia edukacyjnego, które zdobyliśmy w czasie zajęć z pedagogiki porównawczej, prowadzonych na pierwszym roku studiów II stopnia na kierunku Pedagogika. W zakresie treści tego przedmiotu znajduje się charakterystyka kontekstu, w jakim funkcjonują szkoły. Wśród wielu uwarunkowań rozwoju edukacji omawiane są czynniki polityczne. Większość studentów nie dostrzega związku polityki z edukacją, a więc analizy dokonywane w ramach tej dyscypliny, ujmującej zjawiska oświatowe w szerokim kontekście, pokazującej „uwikłanie edukacji”¹, często stanowią dla nich ważne źródło refleksji i swoiste „odkrycie” tego, czego doświadczają, lecz nie potrafią nazwać. W większości, dotychczas nie mieli oni okazji do podjęcia takich dyskusji i nie zauważali wielu uwarunkowań, od których zależy stan i rozwój edukacji. Jedna ze studiujących osób wyraziła to w taki sposób:

Szkoła wydawać się może placówką, gdzie przebywają uczniowie, nauczyciele, dyrektor, pedagog itp., gdzie uczeń zdobywa podstawowe umiejętności oraz różnego rodzaju wiedzę. Nie mówi się jednak o tym, że w dużej mierze na to, jak wygląda szkoła, nauczanie, ma wpływ polityka czy ekonomia [studentka pedagogiki].

Takie samo stanowisko wyraził nauczyciel Dariusz Chętkowski:

Jednym z najbardziej deprymujących zjawisk upadku etosu szkoły jest łatwość, z jaką pracownicy pedagogiczni krytykują innych, na przykład inne placówki, innych nauczycieli, by w ten sposób siebie przedstawić w lepszym świetle i zataić prawdę [...]. Z perspektywy nauczycieli liceów główny problem stanowią gimnazja, zwane bękartami reformy, gdzie uczniowie niczego się nie uczą, a jedynie demoralizują. [...] Z perspektywy nauczycieli akademickich najwięcej zła wynika z zaniedbań, jakie popełnione zostały przez pedagogów w szkołach ponadgimnazjalnych. [...] Świadomości, że władze za pomocą swoich reform zarzną nas wszystkich jak kurczaki, nie ma prawie wcale².

„Edukacyjną okazją” (która również wiąże się z problematyką poruszaną w polecanej książce) do powstania tego tekstu były zajęcia prowadzone metodą tutoring. Metoda ta polega na indywidualnej pracy tutora ze studentem (czasami z dwoma lub trzema osobami), która odbywa się w czasie

¹ Zwrot zaczerpnięty z tytułu książki: E. Potulicka, J. Rutkowiak, *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2010.

² D. Chętkowski, *Edukacyjny chłam, czyli jak pozorowaniem sukcesów szkoły ratują się przed likwidacją*, [w:] *Sprawcy i/lub ofiary działań pozornych w edukacji szkolnej*, M. Dudzikowa, K. Knasiecka-Falberska (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2013, s. 361.

cotygodniowych tutoriali trwających godzinę. W tym czasie student prezentuje pracę pisemną w formie eseju na określony wcześniej temat, wynikający z programu przedmiotu. Po analizie literatury przedmiotowej student stara się poprzez esej pokazać własną perspektywę widzenia określonego problemu, a następnie rozpoczyna się dyskusja. Student aktywnie uczestniczy w procesie edukacji, uczy się stawiać tezę wypowiedzi oraz dobierać argumenty. Regularne spotkania, w czasie których to nie nauczyciel pokazuje, jak jest przygotowany do wykładu, lecz student jest głównym podmiotem, przynosząc efekty w postaci umiejętności samodzielnego myślenia. Podstawową przesłanką wprowadzania tej metody w kształceniu uniwersyteckim jest poszukiwanie możliwości rozwiązań dylematu masowości kształcenia uniwersyteckiego i spadku jego jakości. Tutoring nie jest ofertą dla wszystkich, a właśnie alternatywą wobec masowości kształcenia. Metoda ta stwarza możliwość intensyfikowania rozwoju studentów o największym potencjale intelektualnym, którzy w dużych grupach nie mają odpowiednich warunków edukacyjnych. Może być zatem ofertą skierowaną do studentów posiadających wewnętrzną motywację do osiągania celów edukacyjnych, skłonnych do włożenia zwiększonego wysiłku, traktujących edukację jako proces własnej aktywności, ceniących indywidualny kontakt z nauczycielem, w czasie którego to oni są głównym uczącym się podmiotem³.

W czasie dyskusji podejmowanych w szerszym zakresie, dzięki temu, że zajęcia prowadzone były właśnie metodą tutoring, których przedmiotem był problem uwarunkowań ekonomicznych i politycznych, omawianych na bazie lektury NEOLIBERALNE UWIKŁANIA EDUKACJI⁴, uznaliśmy, że warto poszerzyć analizy o kolejną publikację – NEOLIBERALNE REFORMY EDUKACJI W STANACH ZJEDNOCZONYCH. Jej poznanie pozwoliło na głębszy namysł nad politycznymi i ekonomicznymi czynnikami, odsłoniło również problem powiększających się nierówności w dostępie do edukacji. Skłoniło to nas do podjęcia wspólnego działania, którego efektem jest ta wypowiedź, aby zachęcić do lektury szerokie grono czytelników. Z taką intencją polecamy tę książkę wszystkim zainteresowanym stanem edukacji.

Publikacja ta jest wkładem w dyskusję dotyczącą współczesnej polityki oświatowej, której charakterystycznym rysem jest wprowadzanie neoliberalnych reform o zasięgu globalnym. Eugenia Potulicka rozpoczyna swoje

³ Szerzej w: B. Tołwińska, *Od niemożności do możliwości – tutoring w edukacji akademickiej*, [w:] *Twórcze wiązanie teorii i praktyki pedagogicznej. Możliwości, wyzwania, inspiracje*, M. Kowalczyk-Wałędziak, A. Korzeniecka-Bondar, K. Bocheńska-Włostowska (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2014.

⁴ E. Potulicka, J. Rutkowiak, op. cit.

rozważania od wyjaśnienia ideologii neoliberalizmu, by następnie pokazać, jakimi drogami przenika ona do edukacji. Jest to głos bardzo krytyczny, wynikający z głębokich analiz literatury przedmiotu, wielu publikacji i dokumentów. Wiele osób, widząc tytuł publikacji, może stwierdzić, iż to, co dzieje się w Stanach Zjednoczonych, jest dosyć odległe i nie dotyczy naszej rzeczywistości. Jednak, poprzez opis neoliberalnej polityki oświatowej, Autorka nawiązuje do poprzedniej książki, wyrażając przekonanie, że społeczeństwo niewiele wie o praktykach neoliberalnych, natomiast przekraczają one granice państw narodowych i są rozpowszechniane w skali globalnej jako (rzekomo!) najlepsze rozwiązania. Wspierane są retoryką równości szans edukacyjnych, podnoszenia jakości edukacji, decentralizacji, jednak dokonane w publikacji analizy pokazują odwrotne konsekwencje neoliberalnych reform edukacji. Polityka oświatowa USA jest przykładem wprowadzania zmian w edukacji, których siła i zakres w dążeniu do obranego kierunku korporacjonizmu jest niespotykana. Korporacje transnarodowe dysponują wielką siłą wprowadzania zmian edukacyjnych, pożądanymi dla rozwoju kapitalizmu i kumulowania zysków. Edubiznes propagowany jest jako droga, wobec której „nie ma alternatywy”. Takie myślenie o edukacji jest narzucane reszcie świata. Politycy głoszą swoje racje w sposób jawny, ale równie często są one ukryte, stąd trudno jest ujawnić wszystkie mechanizmy strategii korporacyjnej wobec edukacji. W książce czytelnicy odnajdą poglądy amerykańskich decydentów edukacyjnych, np. widoczny kontrast w porównaniu obietnic kandydatów na prezydentów z ich faktyczną wybiórczą realizacją. Deklaracje polityków o ich szczególnej trosce o równy dostęp do edukacji dla wszystkich oraz konieczności działań na rzecz podnoszenia jej jakości i osiągania najwyższych standardów, nie mają pokrycia w zwiększonych finansach przeznaczonych na ten cel. Wręcz przeciwnie, nakłady na publiczny sektor edukacji obniżano w ciągu ostatnich lat, a różnice w warunkach funkcjonowania szkół pogłębiały się. Autorka ukazuje, że w dzisiejszych czasach edukacja, która pozwoliłaby na dobre funkcjonowanie w społeczeństwie, staje się usługą niedostępną dla wszystkich.

Jedną z najważniejszych kwestii poruszanych w pracy jest wpływ neoliberalizmu na tworzenie się coraz większych nierówności oraz barier w dostępie do edukacji. Problem jest jak najbardziej aktualny i coraz częściej zauważamy go również w naszym kraju. Autorka pokazuje, że istnieje wiele przyczyn nierówności, spowodowanych w dużej mierze decyzjami władz państwa. Kolejne reformy sprawiły, że edukacja amerykańska z rozwijającą się intelektualnie stała się testowaniem selekcyjnym uczniów, „przerabiając” ich z myślących na posłusznych. Szkoła przestała być demokratyczna, stając się ryn-

kową, kompetentne osoby – takie jak pracownicy akademicy, wykluczeni zostali z procesu opracowywania standardów nauczania, a ich miejsce zajęli politycy i ekonomiści, którzy nie mają rozeznania, jak funkcjonuje szkoła i decydują o niej „bez jej zrozumienia”. Neoliberalizm wykorzystuje „doktrynę pieniądza”, osobiste korzyści, konsumentaryzm, traktując wykształcenie jako kapitał – użyteczny towar, obliczając przydatność i produktywność ludzi przy minimalnym nakładzie kosztów. Szkoła w ten sposób nie oferuje równej edukacji każdemu uczniowi, lecz sprzedaje usługi, manipulując dla zysku uczniem i jego rodzicami, a także nauczycielami. Konsekwencją tego są coraz większe nierówności osiągnięć uczniów – tylko ten, którego stać, może pozwolić sobie na pełen, satysfakcjonujący zakres zajęć edukacyjnych. W amerykańskiej oświacie mówi się już głośno o tym, iż

rynek edukacyjny jest elitarny. Rodzi się z polityki, którą motywuje władza. Szkolnictwo to wielki biznes, a jego aktorzy są często zakotwiczeni w wąskich interesach oraz ideologii, co ma fundamentalne znaczenie [...] bitwa toczy się pod hasłem poprawy szkolnictwa, ale wielu graczom chodzi o coś znacznie więcej [s. 106].

W pracy znajdujemy opis drogi, jaką neoliberalizm został wprowadzony do edukacji w USA, za pomocą „ogłoszenia stanu alarmu” przez polityków w postaci raportu „Naród w zagrożeniu”⁵. Neoliberalne dążenia do deregulacji publicznych instytucji oświaty zostały wyrażone w ataku na niską jakość publicznej szkoły i konieczność jej naprawy poprzez zapewnienie wyboru szkół rodzicom i rozliczania placówek z efektywności. Instrumentami wspierającymi wybór szkół zostały bony edukacyjne (*vouchery*). Innym efektem prywatyzacji szkolnictwa publicznego zostały szkoły czarterowe. Poszukując uzasadnień dla niskich osiągnięć szkolnych dzieci, szczególnie pochodzących z rodzin o niskim statusie socjoekonomicznym, zwolennicy neoliberalizmu oskarżają nauczycieli o złą jakość pracy. Według nich efektywny nauczyciel powinien przezwyciężyć brak zaangażowania tych dzieci w proces uczenia się, pomijają natomiast kwestię zaniechań w rozwiązywaniu problemów społecznych. Problem biedy to problem nauczyciela, który nie pracuje wystarczająco dobrze. Staje się to uzasadnieniem dla podjęcia radykalnych zmian w usytuowaniu zawodu nauczyciela, w dążeniu to priorytetowego celu – poprawy jakości kształcenia. W dążeniach tych poszukuje się ciągle nowych sposobów. Jednym z nich było wprowadzenie rozliczania pracy nauczycieli w zależności od osiągnięć uczniów. Najsłabsze szkoły były zagrożone zwalnianiem kadry

⁵ *A nation at risk: The imperative for educational reform*, Department for Education, Washington D.C., 1983.

pedagogicznej. Powiązано również pensję nauczycieli z osiągnięciami uczniów. W tym rozwiązaniu zupełnie pomijane są problemy socjalne uczniów z nizin społecznych, powodujące ich niskie zaangażowanie w edukację, dzięki czemu mogą oni zasilać szeregi najniżej uposażonej siły roboczej. W oczach zwolenników neoliberalizmu, szkoły są ponadto nieefektywnie zarządzane przez pedagogów, dlatego obecność ekonomistów w decydowaniu, jak rozliczać efekty szkoły, aby były to inwestycje zwrotne, jest uzasadniona.

Jak podkreśla Autorka, rozwiązania te nie przyniosły spodziewanych efektów. Jednak Ministerstwo Edukacji pokazuje dane świadczące o ich poprawie, pomijając fakt, że jednocześnie obniżono standardy, powodując, że „Ameryka osiągnęła niebezpieczny stan, w którym wprawdzie uczniowie w testach zdobywają coraz więcej punktów, ale prawdziwa edukacja zanika” [Ravitch, za: E. Potulicka, s. 343]. Analizy te pokazują wprowadzanie ciągle nowych neoliberalnych rozwiązań, które uzasadniane są koniecznością znacznie większych starań o lepszą pozycję amerykańskich uczniów na arenie międzynarodowej. W dążeniu do wysokich osiągnięć zatracą się równość i sprawiedliwość społeczną. „Ścieżkowanie” uczniów jest silnym mechanizmem wpływającym na ich szanse życiowe, pogłębia nierówności w dostępie do wiedzy oraz pełnego wykształcenia. Uczniowie umieszczeni na ścieżkach o niskim poziomie wykluczani są z dalszych możliwości uczenia się. Zatrudniona tam kadra pedagogiczna o niższych kwalifikacjach stawia im niskie oczekiwania i w konsekwencji otrzymują oni etykietę ucznia niskiego poziomu. Opracowanie ogólnonarodowych standardów, testowanie i rozliczanie szkół są narzędziami marginalizowania słabszych i ograniczania kosztów edukacji. Zwiększają natomiast strach, przynoszący w edukacji jedynie szkody. Propozycje naprawy tego stanu rzeczy zamieszczone w książce, to oddanie spraw edukacji w ręce doświadczonych pedagogów i profesorów, a nie menadżerów znajdujących się na finansach, ale nie na sferze edukacji. Propozycje dotyczą również zaprzestania selekcjonowania uczniów zarówno formalnego, jak i nieformalnego oraz rozliczania szkół. Praktyki te powinny być zastąpione działaniami wspierającymi szkoły w organizowaniu środowiska, w którym uczniowie odczuwają przyjemność uczenia się, nadadzą mu znaczącą wartość i będą potrafili sprostać wymaganiom.

Wprowadzanie rynkowych mechanizmów dotyczy również szkolnictwa wyższego. Koszty studiowania rosną, co automatycznie obniża szanse edukacyjne młodzieży niezamożnej. Uniwersytety, poszukując dodatkowych źródeł finansowania, podejmują współpracę z biznesem, zgadzając się na ingerencję sponsorów w programy studiów. Jedną z konsekwencji „reżimu rozliczania” produktywności uniwersytetu jest zanik etosu. Kształcenie „więcej

za mniej” powoduje ustalanie minimalnych standardów jakości kształcenia. Autorka zwraca uwagę na szczególnie niebezpieczne zjawiska – przepracowanie i upadek morale kadry akademickiej. Utrata bezpieczeństwa zawodowego nie pozwala nauczycielom skupić się na nowych ideach wynikających z ciekawości poznawczej naukowca, na upowszechnianiu wartości uniwersyteckich, lecz nakazuje wąski pragmatyzm, prowadzący do zaniku poczucia wspólnoty akademickiej. Henry A. Giroux w taki sam sposób ujmuje te problemy, pisząc:

Coraz wyraźniej widać, że uniwersytety w USA stały się tą instytucją społeczną, która nie tylko nie potrafi stawić czoła nierównościom społecznym, ale także przyczynia się do pogłębiania różnic między klasami społecznymi. Zamiast pozostać przestrzenią krytycznego dialogu, analizy i interpretacji, amerykańskie uniwersytety stają się coraz bardziej przestrzenią konsumpcji, w której idee są oceniane według instrumentalnej miary sukcesu w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania, wraz z generowaniem coraz mocniejszych więzi z siłami korporacyjnymi. Ponadto czesne za edukację przekracza finansowe możliwości większości Amerykanów, dlatego kształcenie o wysokiej jakości na uczelniach publicznych i prywatnych pozostaje [głównie] w zasięgu potomków ludzi mających i dysponujących władzą⁶.

Niestety, takich rozwiązań w edukacji nie musimy już szukać tylko za oceanem. Przyglądając się polskiej edukacji możemy odnaleźć wiele podobnych praktyk. Zwracają na to uwagę m.in. autorzy zbiorowej publikacji pod redakcją naukową Marii Dudzikowej i Kariny Knasieckiej-Falberskiej⁷. Zastosowana do analizy systemu edukacji kategoria pozorów znajduje potwierdzenie w wielu obszarach pracy szkoły: ogólnie pozór reformowania, w którym niewiele się zmienia, pozór wspierania rozwoju ucznia i podnoszenia jakości edukacji poprzez testowanie, pozór demokratyzacji i uspołecznienia szkoły, pozór wartościowo spędzonego w szkole czasu. Tendencje te, w odniesieniu do funkcjonowania szkoły wyższej w Polsce, opisywane są przez autorów zbiorowej publikacji pod redakcją naukową Marii Czerepaniak-Walczak pod tytułem *FABRYKI DYPLOMÓW CZY UNIVERSITAS?*⁸

Jak wynika z refleksji dokonywanych na przestrzeni lat w pracy ze studentami, pomimo że są oni absolwentami zreformowanej szkoły, potrafią krytycznie odnieść się do niej, negatywnie oceniają wiele zmian wprowadzo-

⁶ H. A. Giroux, *Naga pedagogia i przekleństwo neoliberalizmu: przemysłać edukację wyższą jako praktykę wolności*, przekł. P. Zamojski, [w:] H. A. Giroux, L. Witkowski, *Edukacja i sfera publiczna. Idee i doświadczenia pedagogiki radykalnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2010, s. 285.

⁷ *Sprawcy i/lub ofiary działań pozornych...*

⁸ *Fabryki dyplomów czy universitas?*, M. Czerepaniak-Walczak (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2013.

nych przez ostatnią reformę edukacji, opisują negatywne doświadczenia, np. związane z rankingami szkół, uczeniem się do testów, to jednak nie widzą związku tych zmian z czynnikami ekonomicznymi i politycznymi w globalnym ujęciu. Nie odczytują swoich doświadczeń jako efektu reform neoliberalnych, nie znają założeń tej ideologii, a jej powiązanie z edukacją nie istnieje w ich świadomości. W takim postrzeganiu edukacji nie są odosobnieni. W związku z tym problem podjęty przez Autorkę tej publikacji jest ważny dla szerokich grup odbiorców: władz oświatowych, nauczycieli, rodziców i uczniów. Konieczne są wszelkie próby ukazywania związku polityki z edukacją⁹, szczególnie konsekwencji reform neoliberalnych, zarówno wśród czynnych nauczycieli, jak i kandydatów do zawodu. Jest to kwestia istotna w wymiarze ogólnospołecznym z kilku względów. Przedstawione w książce badania skutków reform skoncentrowanych na standardach ujawniły, że grupą ponoszącą szczególnie dotkliwe koszty są uczniowie zagrożeni marginalizacją, pochodzący z mniejszości i biednych rodzin oraz innych grup ryzyka. Ponadto, skoncentrowanie na treściach podatnych do testowania ogranicza możliwość wprowadzania treści rozwijających myślenie krytyczne młodego pokolenia, i o to chodzi w tym podejściu. Autorka przedstawiła też dane zaprzeczające temu, jednak podkreślanie korzyści ze stosowania testów nie może ignorować ich kosztów, zwłaszcza dla uczniów nieuprzywilejowanych. Testy nie wystarczą do doskonalenia edukacji, motywowania uczniów do uczenia się, a szczególnie do rozwijania krytycznych kompetencji, i to jest podstawowy argument przeciwko takiej formie oceniania osiągnięć. Testy mogą ułatwiać porównywanie uczniów i ich sortowanie, tylko czy ma to związek z edukacją i równością szans w dostępie do niej?

Dlatego też, jak podkreśla Giroux, wyższa edukacja musi umożliwić studentom działania na rzecz zmiany, na rzecz sprawiedliwego społeczeństwa, rozwijania podmiotowego sprawstwa i stwarzania możliwości rozważania pytań, jak chcą przeżyć swoje życie. Powinni próbować kwestionować utarte przekonania, głęboko zakorzenione, skłaniające do zniewalających praktyk, aby „móc brać odpowiedzialność za własne interwencje w zamieszkały przez siebie świat”¹⁰. Lektura ta z pewnością może być źródłem takich pytań i inspiracją do poszukiwania możliwości działań, poprzez poszerzanie granic świadomości uwikłań edukacji.

⁹ Zob. także B. Śliwerski, *Edukacja (w) polityce. Polityka (w) edukacji*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2015.

¹⁰ H. A. Giroux, *op. cit.*, s. 296.

BIBLIOGRAFIA

- A nation at risk: The imperative for educational reform*, Department for Education, Washington D.C., 1983.
- Chętkowski D., *Edukacyjny chłam, czyli jak pozorowaniem sukcesów szkoły ratują się przed likwidacją*, [w:] *Sprawcy i/lub ofiary działań pozornych w edukacji szkolnej*, M. Dudzikowa, K. Knasiecka-Falbierska (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków, 2013.
- Fabryki dyplomów czy universitas?*, M. Czerepaniak-Walczak (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2013.
- Giroux H. A., *Naga pedagogia i przekleństwo neoliberalizmu: przemysleć edukację wyższą jako praktykę wolności*, przekł. P. Zamojski, [w:] H. A. Giroux, L. Witkowski, *Edukacja i sfera publiczna. Idee i doświadczenia pedagogiki radykalnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2010.
- Potulicka E., Rutkowiak J., *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2010.
- Sprawcy i/lub ofiary działań pozornych w edukacji szkolnej*, M. Dudzikowa, K. Knasiecka-Falbierska (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2013.
- Śliwerski B., *Edukacja (w) polityce. Polityka (w) edukacji*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2015.
- Tołwińska B., *Od niemożności do możliwości – tutoring w edukacji akademickiej*, [w:] *Twórcze wiązanie teorii i praktyki pedagogicznej. Możliwości, wyzwania, inspiracje*, M. Kowalczyk-Walędzia, A. Korzeniecka-Bondar, K. Bocheńska-Włostowska (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2014.

SUMMARY**Reflections from the tutoring meeting**

– About the book by Eugenia Potulicka, *Neoliberal reforms in education in the United States of America. From Ronald Reagan till Barack Obama*, Impuls Publishing House, Kraków 2014, pp. 442.

The educational reason for writing this text was classes run by means of tutoring. The aim of the paper is to inspire all the people interested in the state of Polish system of education, to read the book by Eugenia Potulicka titled NEOLIBERAL REFORMS IN EDUCATION IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FROM RONALD REAGAN TILL BARACK OBAMA. This publication constitutes a contribution into the discussion on contemporary educational policy, in which introduction of neoliberal reforms in the global scope is very characteristic. The book content allows to identify the educational policy of the United States and to compare a lot of similarities between educational solutions implemented in our country. Their critical analysis, presented in this work, will allow the reader to understand the causes of deepening inequalities in the access to education in Poland.

KEY WORDS: review, educational policy, neoliberal reforms in education, inequalities in the access to education, tutoring.